

Łódź, 22.12.2021

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pana magistra Piotra Jerzego Malinowskiego
zatytułowanej *Odwołania do technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK) w
podręcznikach do nauki języka angielskiego wobec oczekiwań nauczycieli.***

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska pt.: *Odwołania do technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK) w podręcznikach do nauki języka angielskiego wobec oczekiwań nauczycieli autorstwa* p. mgr. Piotra Malinowskiego, napisaną pod kierunkiem prof. UwB dr hab. Elżbiety Awramiuk we współpracy z promotorem pomocniczą dr Ewą Lewicką-Mroczek, podejmuje zagadnienia zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu języka, jej obecności w podręcznikach, stanu świadomości i obycia z narzędziami pracy wśród nauczycieli języka oraz oczekiwaniami jakie wiążą się z jej stosowaniem we współczesnej dydaktyce.

Obrany przez doktoranta temat jawi się jako istotny we współczesnej dydaktyce języka, a w perspektywie wyzwań jakie przed edukacją stanęły na przestrzeni ostatnich 2 lat pandemii, jego relewancja jest tym bardziej istotna. Na przestrzeni ostatnich 25 lat, w obrębie zaledwie jednego pokolenia, coraz powszechniej dostępna technologia TIK i media cyfrowe w asyście mechanizmów środowisk web 2.0 zmieniły, a przynajmniej znacznie wpłynęły, praktycznie na każdy aspekt współczesnego życia i kultury, poczynając od tego jak pracujemy i prowadzimy interesy, do tego jak wygląda nasze życie towarzyskie i społeczne, jak często tworzą się w jej wyniku nasze relacje osobiste, a nawet jak współcześnie prowadzi się konflikty zbrojne. Sama zaś edukacja jest również wśród obszarów, na które oddziałuje postęp technologiczny, lecz mnogie publikacje najchętniej skupiają się na rozlicznych zaletach wprowadzania technologii do edukacji, a większość z nich koncentruje się na efektach nauczania się i osiągnięciach edukacyjnych, przyznając jednocześnie, iż wiele innych czynników może tu wpływać na obserwowane wyniki, konkludując, że niemożliwe jest wyodrębnienie technologii jako jednego decydującego czynnika odpowiedzialnego za korzystne wyniki obserwowane w opisywanych zjawiskach. Większość takich raportów, również mało przekonująco prezentuje wpływ technologii na edukację, oferując jedynie ułamkowy i migawkowy obraz uczenia się zamiast koncentrować się na szczegółowym wzdłużnym opisie leżących u podstaw tych zjawisk procesów poznawczych, których istnienie można postulować jako rezultat pozyskiwania, przetwarzania i internalizacji informacji o świecie za pośrednictwem różnorodnych i nowych

w swojej istocie kanałów informacyjnych dostępnych obecnie tylko za pośrednictwem technologii TIK przez nowe pokolenie uczących się. Pojawienie się druku i prasy drukarskiej stopniowo, choć co prawda na przestrzeni wielu lat, a nawet pokoleń, spowodowało wzrost powszechnego czytelnictwa i dostępu do wiedzy, a tym samym ukształtowało sposoby w jaki społeczeństwa uczyły się i w nadchodzącej przyszłości kształtowały nowe ramy swojego rozwoju. Można zatem śmiało przypuszczać, iż nowe, mediowane cyfrowo perspektywy poznawcze w postaci coraz bardziej rozwijających się i powszechnie dostępnych technologii TIK mają podobny, ale jeszcze niedoceniony potencjał kształtowania ludzkich funkcji poznawczych, które nie doczekały się identyfikacji i opisu w kategoriach danych empirycznych i liczbowych, a nie jedynie intuicyjnych. Podjęcie tematyki obecności technologii informacyjno-komunikacyjnej w podręcznikach do nauki języka, sposobów jej implementacji i stojących za tym paradygmatów pedagogicznych, jak również analiza samej praktyki pedagogicznej powiązanej z użyciem podręcznika jako nośnika treści mediowanych technologią jest tematem ważkim i zasługującym na uwagę i podjęcie jej w rozprawie doktorskiej uważam za trafne i cenne z powodów wspomnianych powyżej, a żeby powołać się na samego autora rozprawy: *[p]roblem tkwi nie w ograniczonej ilości, ale [...] czasem również w braku pomysłów jak z nich korzystać*. Ponadto, analizując pracę, należy zauważyć, iż w humanistyce badania ilościowe są rzadkie, a to częściowo ze względu na zakres i charakter samej domeny, ale i w dużej mierze ze względu na to, iż badacze niechętnie sięgają po metodologie bardziej przystające do charakteru nauk ścisłych. Rozprawa ta, konfrontując różne perspektywy badań o charakterze opisowo-analitycznym ma zatem dodatkowy walor, oferując nie tylko perspektywę na to w jaki sposób technologiach informacyjne i komunikacyjne oddziałują na naukę, ale również sugerując jak takie zjawiska i relacje można badać na gruncie nauk humanistycznych.

Struktura pracy jest logiczna, przechodząca od opisów i konsyderacji ogólnych do szczegółu badań, ich przebiegu i wniosków. Rozdziały są uporządkowane, prowadzące spójnie do najbardziej obszernego części pracy - badań własnych, zakończonej omówieniem wyników badań oraz wnioskami końcowymi. Na rozprawę doktorską, liczącą niebagatelne 374 strony, składa się wprowadzenie, trzy rozdziały teoretyczne stanowiące zarówno przegląd literatury dziedziny jak i nakreślające ramy metodologiczne pracy, oraz trzy rozdziały o charakterze badawczym kładące metodologiczne podwaliny pod opis badania sam opis badania oraz wynikające z badania wnioski. Praca zamknięta jest odrębnym zakończeniem, po którym następuje podzielona na trzy części bibliografia, lista aktów prawnych zestawienie źródeł i odniesień internetowych, spis tabel, rysunków i wykresów po których umieszczono wykaz symboli, skrótów i akronimów oraz ostatecznie załączniki do pracy.

Rozdział pierwszy, strony 11-51, poświęcony jest istocie podręcznika jako podstawowego środka dydaktycznego w szkolnej nauce języka rozumianego najogólniej jako kompendium wiedzy i informacji z danej dziedziny, i odzwierciedlający obowiązujący program nauczania, a w odniesieniu do nauki języka przewodnik w poznawaniu zjawisk językowych, społecznych i kulturowych, będący bazą i niezbędnym elementem wyznaczającym ramy nauczania, który wraz z towarzyszącymi mu w procesie nauczania środkami glottodydaktycznymi stanowi o sukcesie w nauce języka obcego. Rozdział podejmuje kwestie funkcji podręcznika, uwarunkowania jego doboru względem obranych metod nauczania, nakreśla obszary prac i badań nad podręcznikiem określając ogólne zasady i narzędzia jego oceny oraz omawia polską metodologię badań podręczników w tym podręczników stricte do nauki języka. Rozdział napisany jest sprawnie z dużą znajomością tematu i w oparciu o obszerne źródła zarówno polsko jak i obcojęzyczne, a ekspozycja, choć mająca charakter krytycznej prezentacji nie podejmuje polemiki z prezentowanymi treściami, traktując materię literatury przedmiotu jako tło określające rolę funkcje oraz czynniki decydujące o wyborze podręczników w procesie dydaktycznym, co ma stanowić podwaliny dalszych rozważań, szczególnie w kontekście badań własnych. To podejście autora wydaje się jak najbardziej trafne, choć poglądy i treści pojawiające się w omawianej literaturze przedmiotu są ze względu na proliferację podejść do nauczania prowokujące do takiej polemiki.

Rozdział drugi rozprawy, obejmujący strony 52-88, poświęcony jest zagadnieniom związanym z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi i ich miejscem we współczesnej dydaktyce, w tym w dydaktyce języków i przy prezentacji kluczowych koncepcji, i towarzyszących im nieporozumień, czy wręcz mitów, porządkuje terminologię związaną z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi, co jest o tyle cenne, iż terminologia ta ma swoje źródło zwykle w publikacjach obcojęzycznych, a w rodzimej nomenklaturze panuje pewien nieporządek. Autor omawia kluczowe kompetencje związane z informatyzacją, w tym informatyczno-cyfryzacyjny wymiar kompetencji związanych z edukacją na tle zastosowań i wagi informacyjno-komunikacyjnych w edukacji, ze szczególnym opisem polskiej szkoły. Rozdział odwołuje się do bogatej literatury, gdzie za różnymi źródłami, wpływ technologii ma charakter pozytywny nie tylko w kategoriach efektywności, atrakcyjności, czy motywacji, ale jednocześnie usprawnia sam proces dzięki umożliwieniu tego, co nie jest bez technologii możliwe. Jednocześnie nadmienić trzeba, iż literatura dotycząca technologizacji nauczania obfituje w przykłady negatywne, wręcz dotyczące negatywnych jej aspektów i to nie w kontekście zdrowotnym, ale i społeczno-kulturowym. Autor podnosząc kwestie tego jaki potencjał, korzyści, jakie walory atrakcyjności, motywacji, autonomizacji, współpracy rówieśniczej i wynikającej z efektywniejszej komunikacji, kształtowaniu umiejętności krytycznego myślenia niosą ze sobą technologie informacyjno-komunikacyjne, wspomina

jedynie bardzo pobieżnie o tej mniej pozytywnej ich stronie jaką są negatywne skutki zdrowotne, rozwojowe i emocjonalne, nie skupiając się na całej sferze negatywnych uwarunkowań takich jak zaburzenia w relacjach bezpośrednich i funkcjonowania społecznego, zagrożeń dla bezpieczeństwa własnego i najbliższego otoczenia, cyberprzemoc, czy ekspozycja na niewłaściwe treści, niemediowany kontakt przemocą i agresją, w tym ze sferą seksualną oraz sferą wartości (por. np.: Pyżalski J. 2017. Dzieci w wieku przedszkolnym w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych – w stronę zagrożeń. w: J. Pyżalski (red.). *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnej. Pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*. Wydawnictwo „Eter”. Łódź).

Ostatni z rozdział o charakterze teoretycznym, rozdział trzeci, strony 89-122, skupia się na roli TIK w polskiej szkole, ich miejsce w podstawach programowych i podstawie programowej nauczania języka obcego, badania dotyczące technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz podsumowuje stan badań w tej dziedzinie w naszym kraju. Opis – podsumowanie tych badań kończy się jednak na roku 2017, przez co czytelnik może mieć wrażenie, że ominęły go takie wydarzenia mające coraz większy wpływ na edukację jak gamifikacja, otwarte zasoby edukacyjne i repozytoria otwarte, cyfrowe podręczniki, analiza uczniowska (ang. learning analytics), portfolio elektroniczne, ocenianie zdalne/online. W kontekście ostatnich dwu pandemicznych lat ożywienie czy wręcz lawinowy wzrost zainteresowania tymi technologiami zasługuje na wzmiankowanie, nawet jeśli na przestrzeni ostatnich lat nie zagościły one w programach nauczania ani w podręcznikach.

Kolejne trzy rozdziały pracy (R. IV - strony 123-163, R. V – strony – 164-228, oraz R. VI – strony 229-256) to rozdziały poświęcone przeprowadzonym badaniom, mającym na celu weryfikację tezy o szerokim potencjale materiałów odnoszących się do zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnej w podręcznikach dla rozwijania autonomii, stopnia zaangażowania uczniów, ich motywacji, ale również ogólnych kompetencji informatycznych w kontekście zawartych w nim treści. Ten aspekt podręczników zestawiony jest z oczekiwaniami nauczycieli w tych obszarach oraz ich opiniami dotyczącymi materiałów dydaktycznych i sposobów ich wykorzystania na lekcjach. Autor w sposób przekonujący, dobrze argumentowany oraz przy zastosowaniu adekwatnych metod badawczych przeprowadza analizę i uzasadnianie swojej tezy. Analiza opiera się na założeniach teoretycznych znanych i szeroko dyskutowanych w językoznawstwie stosowanym, twórczym zaś wkładem mgr. Malinowskiego jest sformułowanie ważnych pytań badawczych, zebranie materiałów, adekwatna krytyczna ich analiza i wyciągnięcie logicznych wniosków z zebranych materiałów, ich weryfikacja oraz klarowna prezentacja w recenzowanej pracy doktorskiej. Badania nie wskazują jednoznacznie na jeden z podręczników jako wiodący, choć pozwalają wyodrębnić najmniej do tego nadający się,

jeśli chodzi o rozwijanie kompetencji językowych ani informatycznych, stanowią natomiast źródło ciekawych refleksji jeśli chodzi o celowość, adekwatność, realizm, relewancję i miarodajność zawartych w podręcznikach aktywności w których elementem składowym, narzędziem lub medium jest technologia informacyjno-komunikacyjna. Jeżeli kompetencje o których mowa w podstawach programowych mają adekwatnie odzwierciedlone w formule zadań, to zawarta w części badawczej pracy analiza świadczy o jedynie połowicznym sukcesie w tej dziedzinie. Biorąc pod uwagę fakt, iż liczba godzin przeznaczonych na naukę i rozwijanie kompetencji językowych w szkole jest mniejsza niż należałoby sobie tego życzyć, nadziei należałoby bardziej upatrywać w potencjale TIK do rozwijania zaangażowania, dociekliwości i autonomii, które mogłyby realizować się wymiarze pozaszkolnym gdzie zarówno kompetencje informatyczne jak i poznawcze mogłyby prowadzić do rozwoju kompetencji językowych. Zestawienie analizy podręczników z opiniami nauczycielskimi na temat oczekiwań wobec podręczników w aspekcie odwołań do TIK i preferencji dotyczących zastosowania narzędzi TIK jest o tyle cenne, iż pozwala skonfrontować przesłanki towarzyszące projektowaniu samych zadań z obrazem ról jakie w przekonaniu nauczycielskim ma do wypełnienia technologia TIK. Obrona perspektywa badawcza zarysowanie sylwetki nauczyciela posługującego się TIK w swojej pracy z uczniami jako poszukującego rozwiązań i oczekującego wskazówek bardziej *jak a nie dlaczego, w jaki sposób, a nie w jakim celu*, co jest również bardzo istotną informacją.

Po rozdziałach badawczych następuje zakończenia stanowiące podsumowanie procesu powstawania pracy i badań i samych wniosków badawczych, po którym umieszczono streszczenie po angielsku. Pracę opatrzono ponadto obszerną bibliografią zawartą na stronach 272-307, w której wyodrębniono podręczniki będące przedmiotem analizy, przewodniki metodyczne, oraz netografię stanowiącą zestawienie źródeł i odniesień internetowych. Źródła dokumentowane są rzetelnie, z dbałością o zachowanie właściwego formatu w konwencji APA, jedyne zastrzeżenie to to, o którym mowa była wcześniej, znów najnowsze ze źródeł pochodzi z roku 2017 i jeśli rozprawa doktorska miałaby ukazać się drukiem warto zastanowić się nad uzupełnieniem relewantnych źródeł oraz odniesieniem się do zjawisk jakie zaistniały we wzmiankowanym okresie.

Stwierdzam, iż przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr. Piotra Jerzego Malinowskiego spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim na podstawie ustawy o stopniach i tytule naukowym Dz. U. z 2017 r. poz. 1789, stanowi rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje na wiedzę teoretyczną Autora w naukach o metodologii nauczania i dydaktyce języka angielskiego oraz ukazuje umiejętność organizacji warsztatu badawczego pracy przez doktoranta oraz logikę w przeprowadzeniu wywodu naukowego. Stawiam wniosek o

przyjęcie rozprawy doktorskiej p.t.: *Odwołania do technologii informacyjno-komunikacyjnej (TIK) w podręcznikach do nauki języka angielskiego wobec oczekiwań nauczycieli stopnia doktora w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie: językoznawstwo i dopuszczenie doktoranta do dalszych etapów postępowania.*

Z poważaniem,

Przemysław Krakowian

dr hab. Prof. UŁ Przemysław Krakowian